

Телстов Олександр Сергійович,

д.е.н., професор кафедри маркетингу Сумського державного університету

МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Розглянуто кластеризацію як інструмент підвищення конкурентоспроможності окремих суб'єктів економічної діяльності регіону. Показано, що проведення відповідних маркетингових досліджень має сприяти побудові коопераційного регіонального господарського комплексу із загальною структурою відтворення. Позитивні результати створення кластеру – в спільній ефективності функціонування його учасників.

Ключові слова: маркетинг регіону, економічний кластер, економічна регіональна політика, кластеризація економічних систем, економічна інтеграція, партнерські стосунки, розподіл праці.

Вступ. Вплив глобалізації світових економічних процесів на країни з трансформаційною економікою породжує проблеми розвитку регіонів, які полягають у посиленні конкурентної боротьби традиційних організаційних підходів з новими маркетинговими викликами для підприємств-виробників, що постійно намагаються пропонувати свою продукцію споживачам. Місцеві органи влади й розташовані тут промислові підприємства мають змінити застаріваючу структуру регіональної економіки, що призводить до здешевлення вироблюваної продукції внаслідок зменшення її цінності через фізичне та моральне її старіння. Один із варіантів вирішення даної проблеми і пропонує дана стаття.

Постановка проблеми. Як відомо, економічний розвиток будь-якої країни залежить від рівня конкурентоспроможності як окремих суб'єктів економічної діяльності, так і конкретних регіонів країни. Враховуючи те, що економічні інтереси всіх регіонів України тісно перетинаються, дана стаття має на *мети* спробувати визначити умови плідної співпраці між регіонами країни, вдосконалення довгострокових взаємовигідних партнерських стосунків та відносин з державними органами на мезорівні для ефективних соціально-економічних зрушень в інтересах усього суспільства. Створення нового типу економічних відносин між економічними суб'єктами і впровадження інтенсивних форм організації інноваційних процесів має привести до кластеризації існуючих економічних систем. Це підтверджують і здійснювані маркетингові дослідження між суб'єктами сучасного підприємництва на загальнодержавному та територіальному рівнях: спочатку необхідно з'ясувати принципи функціонування економічних кластерів як чинника підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки, а потім створити механізми їх формування на відповідному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що процеси економічної кластеризації (*cluster*, з англійської, – пучок, група) являють собою закономірний етап об'єктивного розвитку економічних систем. Досить успішне функціонування територіально-галузевих економічних об'єднань, які одержали назву економічних кластерів на сучасному етапі, є необхідною умовою підвищення продуктивності праці основного та допоміжного персоналу суб'єктів економічної діяльності, які в умовах світової економічної кризи, зменшення бюджетів мають поліпшити результативність підприємницької діяльності як на мікро- (рівні окремого підприємства), так і на мезорівні (*μέσος*, з грецької – середній, проміжний), тобто на

рівні окремого регіону. Наукові праці класиків світової економічної науки М. Портера, П. Самуельсона, Д. Якобса, вітчизняних та вчених СНД В. Базилевича, З. Варналія, Н. Каніщенко, С. Мочерного, С. Ткачової та деяких інших визначають кластерні системи як втілення унікальної комбінації наукових, виробничих і комерційних структур, які на основі використання переваг коопераційної взаємодії сприяють формуванню і ефективному використанню реальних конкурентних переваг окремих підприємств, територій, галузей, національних економік в умовах глобалізації світових економічних процесів та посилення світового конкурентного протистояння. Першоджерелами кластерного підходу у вітчизняній економіці можна вважати створені у 1970-1980 роках минулого століття ще за колишнього СРСР науково-виробничі й виробничі об'єднання та спробу створити так звані технопарки, технополіси тощо в 1990-2000 роках [1]. На думку зазначених авторів, на сьогодні ж, тобто на етапі розвитку економіки України 2010-2020 років, кластери можуть бути ефективним інструментом інтенсифікації розвитку вітчизняного підприємництва і підсилення ринкових позицій суб'єктів економічної діяльності. Необхідність застосування на регіональному рівні економічних кластерів формується в процесі поглиблення суспільного поділу праці та розвитку складних форм коопераційної взаємодії, що викликають можливість створення обґрунтованих стратегій формування відповідних науково-виробничих, науково-сільськогосподарських тощо об'єднань й відповідно до цього подальший розвиток нового типу ринкових стосунків. Розроблення цих стратегій на основі проведення постійних маркетингових досліджень тенденцій економічного розвитку на світовому, національному та регіональному рівнях стає важливою умовою зміцнення національної економіки України. Можна погодитися з вітчизняними вченими, що навіть за наявності концепції економічної кластеризації на національному рівні цілісного дослідження проблем економічної кластеризації на регіональному рівні практично не існує, а роль економічних суб'єктів у посиленні конкурентних позицій на ринку ще практично не підтверджено.

Основні результати дослідження. Розвиток активно використовуючи принципи ринкової організації та управлінської централізації кластерів у світі є чинником функціонування розвинутої економіки. Зокрема, М. Портер зазначав, що чим розвиненіші кластери в окремій країні, тим тут конкурентоспроможніші компанії та рівень життя людей [2]. Подальші дослідження економік розвинених європейських, деяких азійських й латиноамериканських країн, США та Канади підтвердили, що економічна кластеризація підвищує рівень підприємництва суб'єктів економіки: підприємств, міст, окремих територій, регіонів, країн за допомогою використання переваг суспільного поділу праці і ущільнення їх науково-виробничої взаємодії через утворення тих чи інших кластерних об'єднань. Ці об'єднання, що у зазначених вище країнах являють собою складну систему взаємозв'язків між суб'єктами економіки, є дієвим інструментом її організації та дозволяють одержати корисний ефект від підприємницької діяльності в цілому. В економіках країн, що розвиваються, можливість кластеризації послаблюється низькою кваліфікацією робочої сили та незадовільним рівнем її відтворення, нестачею доступного капіталу, слабкістю технологій, недостатньо розвинутою системою освіти і науки, недосконалими громадськими інститутами.

У [3] йдеться про те, що кластеризація вітчизняної економіки є досить суперечливим і багатоплановим процесом, який зачіпає економічні інтереси різних суб'єктів економічної діяльності і визначає їх позиції в конкурентному середовищі. Передумовами, важливими чинниками формування кластерів, рушійними силами механізму функціонування кластерної взаємодії і оцінки соціально-економічних

наслідків розвитку кластерів в умовах України можна вважати: 1) потужний інноваційний потенціал; 2) мультигалузеву структуру, що створює умови для розширення функціонального розвитку кластерних систем; 3) кількісну і якісну адекватність національних параметрів економічного розвитку світовим вимогам і стандартам; 4) природно-географічні чинники, що впливають на базові та перспективні конкурентні позиції залучених до кластеру економічних суб'єктів; 5) розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами, які є традиційним атрибутом та історичним результатом розвитку української економіки; 6) наявність висококваліфікованих менеджерів планової школи управління, які ще не втратили досвіду спільного інтегрованого розвитку та набули певних навичок комерційно обґрунтованої поведінки в різних сферах підприємницької діяльності.

Без сумніву, глобалізація світової економіки базується на великих інтегрованих промислових і сільськогосподарських угрупованнях, а не на дрібних натуральних господарствах, що нам пропонували «горе-риночники» наприкінці тепер уже далеких 80-х років минулого століття. У російському фільмі «Махно», коли одноіменний персонаж роздавав селянам землю потужного виробника сільськогосподарської продукції, останній заперечував, що вже в тодішній, майже сторічної давнини економіці було не обійтися без потужних аграрних господарств (може, тому цей фільм й знято кіноматографістами нашого північно-східного сусіда, бо в Росії краще розуміють сучасні світові економічні тенденції). Принцип концентрації й спеціалізації промислових виробництв – це ознака і імперіалізму XIX-XX століття, і доби розвинутого соціалізму, і глобалізації економіки XXI століття. НЕП, блошині ринки, бабусі, що торгують власноруч засоленими огірками та капустою, властиві тільки для перехідного періоду, коли в країні змінюється власність основних суб'єктів економічної діяльності (немає різниці, відбувається це еволюційно чи революційно). Давайте спробуємо дати відповідь на такі запитання: 1. У чому різниця в економічній діяльності універсаму за радянських часів та сучасного супермаркету? 2. Що суттєво відмінного в організації постійно діючих господарських зв'язків (ПДГЗ) у часи інтегрованої економіки СРСР та довгострокових взаємовигідних партнерських стосунків (ДВПС), що є предметом вивчення створення та вдосконалення маркетингу партнерських стосунків [4]? 3. Чи відрізняється сучасне складання автомобіля в певній країні, коли двигун надходить з однієї, рама з другої, кузов із третьої, а колеса з четвертої країни від колишнього виробництва ЕОМ 3-го покоління серії «Ряд», коли процес складання відбувався в Радянському Союзі (Росія, Білорусія), накопичувачі на магнітних стрічках надходили з Німецької Демократичної Республіки, диски – з Народної Республіки Болгарії, друкарська машинка із Чехо-Словацької Соціалістичної Республіки тощо?

Так до яких з двох утворень можна віднести Україну – до розвинутих чи до країн, що розвиваються? Протягом двадцяти останніх років західні мас-медіа намагаються нас впевнити, що до другої. Та й ми самі в цьому винуваті. Ну як можна віднести до розвинутих країну, коли ми протягом 20 років своїми силами знищуємо освіту, впроваджуючи недолугі, так звані болонські установи, гуманізуючи у вищій школі все й вся на шкоду фундаментальним та прикладним спеціальним знанням, і науку, фінансуючи її на порядок менше, ніж за радянських часів чи в економічно розвинутих країнах (на момент написання статті віце-прем'єр С.І. Тигіпко під час ексклюзивного інтерв'ю сказав: «В освіті потрібні кардинальні реформи»; тобто протягом 20 років над працівниками вищої школи знущалися марно?). А як можна було понівечити проектно-конструкторсько-технологічні, науково-дослідні та дослідні інститути (таких, тільки медичного напрямку за радянських часів було в Україні більше півсотні). З іншого боку,

як можна віднести країну, що ще нещодавно випускала балістичні ракети, літаки, пароплави, військову техніку та ще двадцять років тому входила за обсягами виробництва до десятки найпотужніших у світі до такої, що розвивається? Створення наприкінці 70-х років минулого століття виробничих та науково-виробничих об'єднань було провідником кластеризації економіки. Тоді промислові підприємства, що належали до харчової, легкої та подібних галузей і місією яких було виконання плану, який практично збігався із держзамовленням, було реформовано у так звані виробничі об'єднання з метою насичення ринку товарами широкого вжитку, що було прообразом споживчого маркетингу на державному рівні. А із підприємств-виробників промислової, зокрема виробничо-технічної продукції (засобів виробництва), створилися науково-виробничі, проектно-виробничі та виробничі об'єднання, метою яких було швидше й ефективніше впровадження нових ідей, конструкторських розробок та новітніх технологій у виробництво. Такі підходи забезпечили єдиноначальність й персональну відповідальність за кінцевий виробничий продукт.

Розглянемо процеси тридцятирічної давнини й сьогодні спільно на прикладі Сумської області. У той час було створено два типи промислових виробництв: 1) реальне об'єднання з декількох, наприклад, СНВО ім. М.В. Фрунзе, що згуртувалося в єдине із самого машинобудівного заводу ім. М.В. Фрунзе, всесоюзного науково-дослідного інституту компресорного машинобудування («ВНДІКомпресормаш»), проектного інституту СКБ ТХМ, компресорного заводу, заводу атомного насособудування та ін. або НВО «Насосенергомаш», яке поєднало насосний завод, всесоюзний науково-дослідний інститут атомного насособудування («ВНДІАН») та завод «Центроліт»; 2) юридичне об'єднання, а фактично реструктуризацію із умовним підвищенням самостійності та збільшенням відповідальності проектних та виробничих підрозділів – так, Сумський завод електронних мікроскопів, з якого виокремилася спеціальне конструкторське бюро, ставши всесоюзним науково-дослідним інститутом електронної мікроскопії (ВНДІЕЛМ) перетворилося на ВО «Електрон», а хімічний завод, одна з науково-дослідних лабораторій якого виросла до інституту пігментів, – на ВО «Хімпром». На останніх різних за типом виробництва підприємствах подібна реструктуризація зумовлювалася специфічністю вироблюваної продукції. Такі провідники кластеризації створювалися й, наприклад, у будівництві. Окремі «Хімбуд», «Житлобуд» та інші поєдналися в десятитисячний «Промбуд». Тобто, узагальнюючи останні тенденції глобалізації ринкової економіки у світі та вітчизняний досвід планової, можна визначити концепцію кластеризації як систему поглядів на окрему галузь як на замкнутий цикл *розробка*→*виробництво*→*реалізація* того чи іншого виду промислової чи сільськогосподарської продукції.

Ураховуючи це, розглянемо можливість кластеризації економіки на регіональному рівні. Відповідно до вищенаведеного за допомогою маркетингових досліджень необхідно виявити економічні інтереси суб'єктів регіональної економічної діяльності, сукупність яких з'являється в процесі створення кластерної системи як форми суспільного поділу праці й реалізації завдань коопераційного співробітництва цих суб'єктів. На сьогодні у світовій економіці існує багато підходів щодо класифікації кластерів, складність чого полягає у великій їх кількості та різноманітності. Відповідно до [5] на регіональному рівні можна виділити такі види кластерів (табл. 1).

Кожен із поданих у табл. 1 економічних кластерів має визначатися як сукупність економічних об'єктів, об'єднаних матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками на основі взаємодії та вирішування власних інтересів кожного в рамках кооперації та спеціалізації виробництв, переваги яких полягають у можливості кожного

з учасників кластеру якнайкраще розподілити свої певною мірою обмежені ресурси. Основні історико-географічні чинники кластерних об'єднань регіонів України можна прослідкувати в табл. 2.

Таблиця 1 — Класифікація регіональних кластерів

Групи класифікації	Види кластерів у групі
Галузева належність	- внутрішньогалузеві; - міжгалузеві
Характер зв'язків	- науково-технічні; - виробничі; - економічні
Географічне охоплення	- макрокластери; - мезокластери; - мікрокластери
Вид діяльності	- промислові; - аграрні; - будівельні; - освітні; - туристичні тощо

Наведені в табл. 2 узагальнення показують лише потенційні можливості і зовсім не заперечують створення кластерів певного типу в неспецифічних для цього регіонах. Оскільки на сьогодні не існує типової методики створення кластерних структур в Україні й вони створюються або відповідно до об'єднань часів планової економіки, або на манер іноземних без належного економіко-математичного та організаційного обґрунтування чи взагалі стихійно, тобто без нього, скористуємося запропонованим у [3,5] підходом. На *першому* етапі формуються напрями *основної* діяльності кластеру, що погоджуються з органами центральної виконавчої влади, наприклад, для *промислового* кластеру: а) визначаються території розвитку наукоємних виробництв, б) формується місія – *мета* і *завдання* розвитку кластеру, при цьому в) оцінюються можливі загрози та обираються способи, спрямовані на посилення конкурентоспроможності кластеру.

На *другому* етапі із погодженням з органами місцевого самоврядування мета декомпонується на *основні цілі* розвитку на даній території *певного виду промисловості*, затверджуються необхідні документи для планування та підтримки відповідної кластерної моделі.

Третій етап полягає в застосуванні *маркетингової концепції*, що має визначити рівень пріоритетності регіону для подібних змін, відповідності його загальнодержавній стратегії розвитку, узгодженню бачення створюваного кластеру між всіма учасниками синтезу промислових кластерів.

Четвертий етап – практична підтримка кластерної концепції розвитку регіону, наприклад, пільгове оподаткування, інфраструктурне забезпечення, створення дослідних розробок та т. ін. Тут саме регіональна економічна політика має спрямовуватися на розвиток, подальше розширення кластеру, можливий його вихід на світовий ринок: комунікаційна політика інформаційних служб регіону забезпечуватиме участь у виставках, ярмарках конференціях, сприятиме випуску спільного фірмового

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

журналу на основі проведення як державними, так і консалтинговими фірмами відповідних маркетингових досліджень у галузі (роль держави у кластері має домінувати, оскільки може, з одного боку, підтримувати економічні інтереси кожного учасника кластерних стосунків, з іншого – бути координуючим чинником взятих зобов'язань та конкурентних взаємодій) [6]. Такий підхід з боку держави відтворює умови колишньої регіональної спеціалізації України відповідно до природно-ресурсного, науково-технічного та економічного потенціалів конкретної території і має містити основні напрями, механізми та етапи реалізації інноваційної політики на державному рівні.

Таблиця 2 — Пріоритети кластерних об'єднань у регіонах України

Напрямок діяльності можливого кластеру	Пріоритетні території охоплення	Найбільш перспективні області для розвитку
Гірничодобувний	Донбас, Придніпров'я	Дніпропетровська, Донецька, Луганська
Металургійний	Донбас, Придніпров'я	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька
Машинобудівний	Донбас, Придніпров'я, Поділля, Слобожанщина	Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, м. Київ, Київська, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Черкаська
Хімічний	Донбас, Придніпров'я, Слобожанщина	Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Сумська
Суднобудівний	Причорномор'я	АР Крим, Миколаївська, Одеська, м. Севастополь
Приладобудування та електроніка	Поділля, Придніпров'я, Причорномор'я, Слобожанщина	Вінницька, м. Київ, АР Крим, м. Севастополь, Харківська, Хмельницька,
Деревообробки	Прикарпаття (Галичина, Закарпаття, Буковина), Полісся (із Волинню включно), Слобожанщина	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Полтавська, Сумська, Чернігівська
Народних промислів	Прикарпаття, Слобожанщина	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Полтавська, Чернівецька
Оздоровлення та туризму	Прикарпаття, Причорномор'я	Закарпатська, Івано-Франківська, АР Крим, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, м. Севастополь, Чернівецька
Рибногосподарський	Придніпров'я, Причорномор'я	Запорізька, АР Крим, Миколаївська, Одеська, м. Севастополь, Херсонська
Будівельний, легкої промисловості, агропромисловий, харчовий тощо	Усі території	Практично всі області

Застосуємо запропонований інструментарій до загальних підходів кластеризації в Сумській області на прикладі створення промислових кластерів. На сьогодні внаслідок обмеження подальшого екстенсивного економічного зростання регіонів України, так званого «вимивання грошових ресурсів» за їх межі, загострення диспропорцій економічного розвитку м. Києва і регіонів [7], складного фінансового стану, збитковості та невисокої конкурентоспроможності значної частини промислових підприємств, невідповідності рівня і якості інвестиційних процесів сучасним умовам,

розбалансування районних, міських і обласного бюджетів та негативних демографічних тенденцій (за останні 20 років область втратила близько 260 тисяч своїх мешканців, у 1990 році населення становило 1432 тис. осіб, а у 2010 – 1172 тис., тобто за кількістю населення майже таке місто, як обласний центр Суми) [8] гостро постає питання необхідності вдосконалення існуючої регіональної економічної системи.

Таблиця 3 — Структура кластеризації (на прикладі Сумської області)

Найменування кластеру	Рівень кластеризації			
	місцевий	регіональний	національний	міжнародний
Науково-технічний			+	+
Машинобудівний			+	+
Хімічний			+	+
Будівельний	+	+		
Харчовий	+	+		
Агропромисловий	+	+	+	
Оздоровлення та туризму		+	+	
Інфраструктура	+			

У табл. 3 наведено рівні кластеризації регіональної економіки Сумської області. Наприклад, науково-технічний кластер має містити науково-дослідні установи та потужне виробничо-експериментальне підприємство на базі колишнього приладобудівного об'єднання «Електрон». Машинобудівний кластер насособудування має поєднати проектний інститут атомного насособудування, насосний завод колишнього об'єднання «Насосенергомаш» та маленькі, останніми роками створені фірмочки, що не втрачаючи самостійності, сконцентрують свої зусилля на певній спеціалізації. Зрозуміло, що кластеризувати ВАТ типу СНВО ім. М.В. Фрунзе з іншими виробництвами сенсу немає, оскільки підприємство само по собі фактично є кластером. Хімічні підприємства мають створювати відповідні кластери на загальнодержавному рівні, підприємства харчової промисловості та будівельні установи – на регіональному та місцевому рівнях (детальніше розглянуто у [9]). Кластеризація регіону має підтримуватись завдяки як створенню потужної інфраструктури, так і розвитку системи оздоровчих закладів, такої специфічної галузі, як туризм тощо.

Практика маркетингової діяльності в Україні вже довела, що впровадження виважених маркетингових заходів на промислових підприємствах зазвичай призводить до підвищення їх конкурентоспроможності та покращує організаційно-економічні показники їх діяльності. Значно менше концепція маркетингу застосовується на державному рівні або на регіональному чи місцевому. Тут важче збалансувати потреби споживачів, поєднати зацікавленість бізнесових структур із інтересами органів місцевого самоврядування та бажаннями конкурентів з інших регіонів. Відсутність маркетингових досліджень, на основі яких обласна, міська та районна влада могла б формувати оперативні та вдосконалювати стратегічні плани результативного розвитку регіону, призводить до неефективного використання суб'єктів економічної діяльності, природних і людських ресурсів. Тільки в обласному центрі Сумщини фактичне знищення військового інституту ракетних військ та артилерії або побудування чисто футбольного стадіону «Ювілейний» погіршили ситуацію в освіті та обороноздатності країни і не стимулювали загальний розвиток футболу в регіоні. Навпаки, вдале розташування легкоатлетичного манежу в складі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» поліпшує розвиток тих чи інших

видів спорту. З іншого боку невідале розміщення стадіону для хокею з м'ячем хоч і дало змогу місту проводити деякі змагання, повністю позбавило можливості дітлахів із двох місцевих шкіл, а також мешканців району займатися спортом.

Отже, створення кластерів на місцевому рівні (будівельних, спеціальних тощо) має спиратися на загальний моніторинг середовища регіону та прийняття виважених управлінських рішень в інтересах усієї громади та за їх результатами на проведення відповідних заходів комплексу маркетингу на регіональному (обласний рівень) та місцевому (рівні обласного та районних центрів) рівнях. Зовсім інший рівень маркетингових досліджень має забезпечувати створення регіональних та національних кластерів (табл. 3), оскільки вони мають з'ясувати існуючі взаємозв'язки між існуючими суб'єктами господарської діяльності, що дозволить підтвердити чи спростувати корисний ефект від віднесення їх до того чи іншого кластеру. Тут виникає питання, яким чином можна зменшити присутність ознак дикого ринку та тіньової економіки в тому чи іншому регіоні. Тобто наочною є концепція соціально-етичного маркетингу, така, яка у своїй діяльності спроможна запобігти можливим конфліктам між потребами споживача та його довгостроковим благополуччям. Основою цієї концепції, що все більше і більше опановує загальну методологію ринкової діяльності в економічно розвинутих країнах, є підвищення ролі інтересів суспільства у цілому. Отже, кластеризація як чинник конкурентоспроможності регіональної економіки має враховувати інтереси кожного із регіонів України на відміну від існуючого на сьогодні диспропорційного їх стану та підтримки з боку держави (аналіз цього явища лежить більше у політичній площині, що виходить за межі даного дослідження). Що ж стосується кластеризації як чинника конкурентоспроможності національної економіки в цілому, то тут вирішальну роль має концепція міжнародного маркетингу в поєднанні із політичними інтересами України та відповідними реформами на загальнодержавному рівні. Тут маркетингові підходи до міжнародної діяльності повинні зосередитися на знаходженні українськими компаніями свого місця (сегмента, ніші тощо) у глобалізованій світовій економіці. Сьогодні структурою експорту-імпорту Україна належить переважно до експортерів сировини. Але ще нещодавно у складі Радянського Союзу та країн РЕВ наша держава торгувала промисловими та товарами оброблювальної промисловості, одержуючи сировину та напівфабрикати. І нині створення науково-виробничих кластерів у подальшому дасть можливість Україні поступово збільшувати виробництво частки продукції вищих технологічних укладів.

Висновки. Таким чином, необхідність кластеризації економічних систем в Україні є об'єктивною умовою успішного розвитку не тільки виробничих систем, що ґрунтуються на використанні наукового, індустріального, кадрового потенціалу країни, а й кластерів легкої промисловості, аграрних, у галузі будівництва та інших на рівні окремого регіону. Маркетинговий підхід на основі виявлення загальних ринкових тенденцій дає можливість визначити концепцію кластеризації як систему поглядів на окрему галузь як на замкнутий цикл *розробка*→*виробництво*→*реалізація* того чи іншого виду промислової чи сільськогосподарської продукції. Кластер являє собою організацію та форму взаємодії, що створюють такі внутрішні конкурентні переваги його учасників та формує такі зовнішні конкурентні переваги, які виводять галузь в цілому на новий, значно вищий рівень конкурентоспроможності. Тобто результативним функціонуванням кластеру є не стільки підвищення економічної ефективності діяльністю кожного із окремих підприємств, а ефект синергії, що одержується як підсумок примноження наслідків взаємної підтримки.

О.С. Телетов. Маркетингове забезпечення кластеризації економіки на регіональному рівні

1. Современные инновационные структуры и коммерциализация науки / под ред. А.А. Мазура. – Харьков : Полиарт, 2000. – 254 с.
2. Портер М. Конкуренція / М. Портер. – К : Вільямс, 2001. – С. 495.
3. Каніщенко Н.Г. Формування національних галузевих кластерів в умовах інтернаціоналізації / Н.Г. Каніщенко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. – 2006. – Вип., 4 (59). – С. 70-73.
4. Телетов О.С. Маркетинг партнерських стосунків у системі виробництва і споживання промислової продукції / О.С. Телетов // Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : монографія / [С.М. Ілляшенко, Л.Г. Мельник, В.В. Божкова та ін.] ; за ред. С.М. Ілляшенка. – Суми : Унів. кн., 2006. – С. 58-117.
5. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З.С. Варналія. – К : НІСД, 2007. – 768 с.
6. Телетов О.С. Принципи побудови маркетингових промислових систем / О.С. Телетов // Механізм регулювання економіки. – 2006. – №4. – С. 63-72.
7. Телетов О.С. Маркетингово-інноваційні аспекти регіональної економічної політики / О.С. Телетов // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №5, Т.3. – С. 46–50.
8. Нова Сумщина – 2015. Стратегія розвитку Сумської області на період до 2015 року [Програма розвитку Сумської обласної державної адміністрації]; кол. авторів. – 2010. – 207 с.
9. Телетов О.С. Проблеми міського господарства в умовах особливостей регіону / О.С. Телетов, М.В. Провозін // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 3. – С. 42-51.

А.С. Телетов

Маркетинговое обеспечение кластеризации экономики на региональном уровне

Кластеризация рассмотрена как инструмент повышения конкурентоспособности отдельных субъектов экономической деятельности региона. Показано, что проведение соответствующих маркетинговых исследований должно содействовать построению кооперационного регионального хозяйственного комплекса с общей структурой восстановления. Положительные результаты создания кластера – в совокупной эффективности функционирования его участников.

Ключевые слова: маркетинг региона, экономический кластер, экономическая региональная политика, кластеризация экономических систем, экономическая интеграция, партнерские отношения, разделение труда.

A.S. Teletov

The marketing clusterization maintenance of economics at a regional level

Clusterization is considered as the tool of increase of competitiveness of the separate subjects of economic activity of region. It is shown, that the realization of complex marketing researches should promote creation of cooperation regional economic complex with common structure of reproduction. Positive results of cluster functioning – in a general efficiency of its participants.

Keywords: marketing of region, economic cluster, economic regional politics, clusterization of economic system, economic integration, partners' relationship, division of labor.

Отримано 06.12.2010 р.